

Porovnání výkonu dětí s odkladem školní docházky a stejně starých dětí, které do školy nastupují

A performance comparison of the children who receive the approval of the postponement of compulsory school attendance with the children who enter the primary education

Abstrakt: Úvodní odstavce tohoto článku se dotýkají problematiky školní zralosti a odkladu povinné školní docházky. Definujeme, co vlastně školní zralost je, z jakých kritérií se skládá a jak ji lze testovat. Základními příčinami nezralosti jsou nedostatky ve výchovném prostředí, v somatickém vývoji, v neurotickém povahovém vývoji a rané poškození CNS. Žádost o odklad povinné školní docházky je dle ČŠI (2013) neměnná od školního roku 2011/2012, kladné stanovisko získá 22,8 % předškoláků. Do výzkumného projektu, který je základem tohoto článku, se v roce 2014 zapojilo 301 dětí a dalších 1518 dětí bylo analyzováno na základě psychologických vyšetření, která byla realizována v letech 2003, 2008 a 2013. Bylo zjištěno, že jednotlivé subskály Orientačního testu školní zralosti (OTŠZ) jsou ve středně silném vzájemném vztahu a jejich vztah k celkovému skóru OTŠZ je dokonce vysoce závislostní (u obou forem dotazníku). Ve všech sledovaných úkolech dosahují děti, které nedostanou kladné vyrozumění o odkladu, lepších výsledků než děti s odkladem povinné školní docházky. Správný úchop tužky při psychologickém vyšetření v roce 2003 mělo 34 %, v roce 2008 to bylo 35 % a v roce 2013 se jedná o 40 % dětí s odkladem školní docházky. Tématem diskuze je určitě nereprezentativní soubor vzhledem k sledované populaci na celém území ČR. Toto omezení bylo vynahrazeno důkladnou analýzou archivních dat, která byla získána v rámci dvou pedagogicko-psychologických poradén, a to v počtu několika set respondentů (zpráv). Výzkum potvrdil, že metody OTŠZ a Reverzní test (RT) mohou sloužit jako kvalitní psychodiagnostické nástroje při rozhodování o odkladu povinné školní docházky, a je možné říci, že poskytují kvalitní predikci školní úspěšnosti.

Klíčová slova: školní zralost; odklad školní docházky; Edfeldtův reverzní test; Jirásek-Kern Orientační test školní zralosti

Abstract: The introductory paragraphs of this article deal with the problems of school readiness and the postponement of compulsory school attendance. We define the concept of school readiness, which criteria it comprises of and how we can test it. The root cause of the immaturity lies in the deficiencies within the educational environment, the somatic development, the neurotic development and the early CNS damage. Request for the postponement of compulsory school attendance has been according to the CSI (2013) unchanged since 2011/2012, the favorable result receives 22.8 % of the preschoolers. The research project that serves as the basis of this article was carried out with 301 children in 2014 and other 1518 children underwent a psychological assessment which was performed in 2003, 2008 and 2013. The findings revealed that individual subscales of The Orientation Test of School Readiness (OTSZ) are in moderately strong relationship and their relation to the overall score of OTSZ is also highly dependent (in both forms of the questionnaire). The children who do not receive the approval of postponement achieve better results in all given tasks than the children who receive the approval of the postponement of compulsory school attendance. The correct pencil grip had 34 % of children during the psychological assessment in 2003, 35 % of children in 2008 and 40 % in 2013. The topic of the discussion is definitely an unrepresentative unit in view of the reference population within the territory of the Czech Republic. This limitation was offset by a thorough analysis of the archival data that were collected within the two Educational and Psychological Counselling Centers and from the several hundred respondents (reports). The research has confirmed that the OTSZ methods and the Reversal Test (RT) may serve as a quality psychodiagnostic tool when deciding on the postponement of compulsory school attendance and we can say they provide quality prediction of the school success.

Keywords: school readiness; postponement of compulsory school attendance; Edfeldt's Reversal Test; Jirásek-Kern's The Orientation Test of School Readiness

1 Úvod a teoretické zakotvení

Vstup do školy, tedy začátek školní docházky, je velmi výraznou změnou v životě dítěte, která neovlivňuje jen samotného jedince, ale i jeho rodinu, blízké i širší sociální skupinu. Zdravé šestileté dítě má určité informace

o tom, co škola je, a obvykle se i do školy těší. Při vstupu do školy by dítě mělo mít osvojené návyky a znalosti, které jsou podmínkou pro úspěšný start v edukačním procesu. Dítě musí mít dostatečně vyvinuté intelektové

schopnosti a rozvinutou záměrnou pozornost. V neposlední řadě je nutná motivace a potřeba učit se, která vychází z dítěte a je jakýmsi hybatelem aktivit dítěte (Langmeier & Krejčířová, 1998). Mezi sledovaná kritéria školní zralosti patří fyzická zralost, zralost poznávacích a rozumových funkcí, vývoj řeči, emoční a sociální zralost (PPP-FM, 2011). Školní zralost dítěte představuje určitý „stupeň vývoje jeho tělesných a duševních funkcí, které se mohou u dítěte s nevyzrálým nervovým systémem vyvíjet více či méně opožděně“ (Edelsberger & Kábele, 1988, 21). Důležitým znakem školní zralosti je úroveň zralosti CNS. Dítě je přiměřeně reaktivní s dostatečně vyvinutou pozorností a odolné vůči zátěži. Při vstupu do školy musí být dosaženo požadovaného stupně motorické a senzomotorické koordinace (Vágnerová, 1997). Školní zralost si můžeme rozložit do tří složek, kterými jsou fyzická zralost, psychická zralost a sociální, emocionální zralost. „Na jedné straně se jedná o zralost nervového systému, jež podmiňuje schopnost soustředění, pracovní vytrvalost, kontrolu impulzivity, míru pohyblivosti, vyspělost jemné motoriky a vyjadřovací schopnosti. Na druhé straně jde o úzké sepětí vlivu životních podmínek společenského prostředí a výchovného vedení dítěte, které působí na bio-psycho-sociální zralost.“ (Zajícová, 2008, 14).

Celý proces vstupu dítěte do školy definuje novela školského zákona číslo 472/2011 Sb., kdy povinná školní docházka začíná „počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není povolen odklad“ (paragraf 36). Zákonní zástupci mají možnost požádat o odklad školní docházky do 31. května kalendářního roku, a to o jeden školní rok, kdy žádost musí být podložena doporučením školského poradenského zařízení a odborného lékaře nebo klinického psychologa (paragraf 37). Jirásek (1992) identifikuje pět příčin nezralosti, kterými jsou nedostatky ve výchovném prostředí, nedostatky v somatickém vývoji, neurotický povahový vývoj, rané poškození CNS a výrazně podprůměrný intelekt. Tyto proměnné často nepůsobí izolovaně, ale interakčně.

Jirásek (1992) píše, že pro diagnostiku školní zralosti a pro možnost ji predikovat lze využít psychodiagnostické psychologické testy. Na základě těchto testů dochází ke zjišťování úrovně čtení, motoriky, psaní či intelektu, pozornosti, lability a dalších proměnných, které úzce souvisí se školním prospěchem a úspěšností ve škole. Orientační test školní zralosti je pátým nejvyužívanějším výkonovým testem a Reverzní test dokonce skončil na druhém místě co do používání v pedagogicko-psychologických poradnách (IPPP, 2012).

Šmelová, Petrová a Plevová (2011) realizovaly výzkumnou studii zaměřenou na připravenost k zahájení povinné školní docházky. Využily dvě etapy testování

a předkládaly 817 českým dětem předškolního věku několik testů a dotazníků, mezi nimiž byl využit námi použitý Orientační test školní zralosti (Jirásek, 1992) a Edfeldtův reverzní test (Edfeldt, 1992). Respondenti byli ve výzkumu celkově ohodnoceni známkou 2,5. V druhém dotazníku, v Reverzním testu, dosahovali průměrně kolem 60 bodů, což odpovídá pásmu III (průměrná připravenost). Autorky prokázaly jen mírný rozdíl v pohlaví, a to ve prospěch chlapců. Mírné rozdíly byly zjištěny mezi dětmi s odkladem a bez odkladu školní docházky.

Karpíšková (2010) zjistila, že průměrná hodnota v celkovém součtu subtestů Orientačního testu školní zralosti je 8,37. Sledovaná populace dosáhla 16,25 chyb v Reverzním testu. Vildová (2011) naměřila 7,16 v Jiráskově testu a počet chyb v Reverzním testu byl průměrně 15,83. Šálková (2013) zjistila, že chlapců s odkladem je ve sledovaných letech 2006 až 2012 více než dívek. Autorka naměřila, že průměrný počet příčin je u dívek 5,7 a u chlapců 6,2. Hlavními příčinami jsou grafomotorika, pozornost, řeč, praceschopnost, základní matematické představy či vnímání času a prostoru. Součková (2011) odhalila, že je přibližně 18 % dětí, které získají statut odkladu povinné školní docházky. V Orientálním testu školní zralosti (dále také OTŠZ) zjistila průměrnou známku u běžné populace chlapců 6,65 a u dívek 6,93. Levorucí dosahují horšího výsledku než pravorucí, a to o cca 1 bod.

Byly také porovnány děti ze školky Montessori a z běžné mateřské školy. V celkovém skóru orientačního testu získaly děti z běžné školky 7,8 a děti ze školky Montessori 5,8. Nejvyšší rozdíl byl pozorován ve škále napodobení psacího písma, běžná školka 2,4 a školka Montessori 1,8 (Komplexní vzdělávací centrum Montessori, 2011).

2 Vymezení cíle výzkumu a výzkumného problému

Tématem výzkumného projektu je školní zralost a odklad povinné školní docházky. Cílem bylo porovnat několik skupin dětí napříč zvolenými roky, tedy roky 2003, 2008, 2013 a 2014. Najít rozdíly mezi předškoláky, kteří dostali či nedostali doporučení k odkladu školní docházky, a mezi několika testy a proměnnými. Dílčím cílem bylo hledání vzájemných vztahů mezi sledovanými faktory Orientačního testu školní zralosti a Reverzním testem. Hledaly se rozdíly mezi dívkami a chlapci ve výsledcích použitých diagnostických nástrojů. Do vztahů se dávaly proměnné, jako je držení tužky anebo výsledky v úkolech předložených testů. Byly sledovány a identifikovány faktory vedoucí k doporučení či nedoporučení odkladu školní docházky.

3 Respondenti, metody a sběr dat

Česká školní inspekce (2013) píše ve výroční zprávě, že se nedaří dlouhodobě snížit podíl dětí s odkladem školní docházky. Ve školním roce 2012/2013 byl počet odkladů povinné školní docházky stejný jako v předchozím roce, a to 22,8 %. Hlavními důvody pro odložení školní docházky jsou logopedické vady (33,6 %), nedostatečná adaptace, potíže se soustředěním (31,3 %) a grafomotorické potíže (15,7 %).

Článek je vystaven na kvantitativním přístupu řešení výzkumných cílů, kterými je zjištění vývoje výkonu v testových metodách a porovnání dětí s odkladem a bez odkladu školní docházky. Design výzkumu spočíval ve face to face administraci testových nástrojů a v analýze protokolů vyšetření těmito diagnostickými pomůckami v předem identifikovaných letech. Výzkumný soubor byl tvořen archivními daty z let 2003, 2008 a 2013. Délka intervalu mezi jednotlivými sběry byl 5 let, kdy rok 2013 byl vybrán z toho důvodu, aby byl nejbližší aktuálnímu sběru dat v mateřských školách, tedy roku 2014, kdy byla realizována depistáž. Jednalo se o děti, které byly v těchto letech vyšetřovány z důvodu odkladu povinné školní docházky ve dvou pedagogicko-psychologických poradnách. V roce 2003 bylo vyšetřeno se žádostí o odklad školní docházky 248 dětí; v roce 2008 bylo vyšetřeno 614 dětí a v roce 2013 bylo vyšetřeno 656 dětí. Druhý soubor tvořily děti, které v roce 2014 docházely do mateřských škol anebo byly vyšetřeny v pedagogicko-psychologické poradně. V rámci tohoto roku bylo vyšetřeno 301 dětí, z toho 137 těch, které chodily do mateřských škol, a 164 dětí, které přišly do pedagogicko-psychologické poradny se žádostí o odklad povinné školní docházky. V archivních datech se jedná o 64,63 % dívek a 35,37 % chlapců. Ve sběru z roku 2014 bylo 68,29 % chlapců a 31,71 % dívek. Vyšetřované dívky a chlapci byli ve věku 5–6 let. Jedné skupině respondentů byly nástroje překládány během individuálního vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně a druhá skupina byla diagnostikována v prostorách mateřských škol.

K měření školní zralosti byly využity dva základní diagnostické nástroje. Prvním z dvojice je Reverzní test vytvořený Edfeldtem v roce 1954. Pro československou populaci dětí byl test připraven v roce 1992 a převodu se zhostila Jurčová (1992). Test umožňuje diagnostikovat připravenost dítěte osvojit si čtení a predikovat úspěšnost dítěte v psaní a počítání v 1. třídě základní školy. Administrace trvá 15 minut a dítě může dosáhnout

nout maximálně 82 bodů, pokud získá více než 56 bodů, je přiměřeně připravené. Dítěti jsou překládány páry geometrických útvarů, kdy dítě rozhoduje o rovnosti či nerovnosti těchto párových útvarů. S metodou v rámci longitudinálních studií pracoval například Kollárik (1978), který zjistil, že školní výkon v 1. až 3. ročníku úzce souvisí s úrovní školní připravenosti identifikované Reverzním testem, nebo Schürerová (1997), která potvrzuje výsledky Kollárika, a tedy že s horším výsledkem v testu úzce souvisí horší školní prospěch.

Druhým psychodiagnostickým nástrojem je Orientační test školní zralosti, který byl vytvořen Jiráskem v roce 1992 a námětově vychází z dílny Kerna (1963) a jeho metody Grundleistungstest. Z této metody byly použity tři úkoly, které autor modifikoval a standardizoval pro českou populaci. Test obsahuje kresbu postavy, napodobení psacího písma a obkreslení skupiny teček. Výkony v jednotlivých úkolech se hodnotí jednou z pěti známek (5 velmi špatný výkon). Celkový hrubý skóre se pohybuje v rozmezí 3 až 15 bodů, přičemž 3–6 je nadprůměrný, 7–11 průměrný a 12–15 podprůměrný výsledek. Jirásek uvádí, že děti, které špatně zachází s tužkou, dosahují v 94 % podprůměrných výsledků. Zjistil, že jednotlivé faktory mezi sebou korelují na úrovni $r = .40$ až $r = .53$ a s celkovým výsledkem jsou jednotlivé úkoly ve vztahu $r = .72$ až $r = .85$. Děti, které v první třídě v prvním pololetí obdržely trojku a horší známku, dosáhly v 70 % podprůměrných výsledků v Orientačním testu školní zralosti (Jirásek, 1992).

4 Výsledky

Na základě analýzy zpráv z vyšetření, která proběhla v letech 2003, 2008 a 2013, se zjistilo, že bylo zamítnutých 11,68 % žádostí. Poradny se od sebe lišily o 2,68 %. Bylo také zjištěno, že u dětí s doporučením odkladu povinné školní docházky se častěji objevuje chybný úchop tužky v 62,43 %, zatímco u dětí se zamítavým rozhodnutím to bylo 52,79 %.

Z posledního odstavce předchozí kapitoly můžeme vyčíst interkorelace mezi jednotlivými škálami Orientačního testu školní zralosti, které jsou uvedeny v příručce k tomuto testu, jejímž autorem je Jirásek (1992). Námi naměřené Spearmanovy korelace u formy A jsou středně významné a pohybují se mezi $r = .38$ až $r = .59$. Celkový skóre je s jednotlivými škálami v rozmezí $r = .70$ až $r = .88$. Počet chyb z Reverzního testu souvisí nejvíce s obkreslením skupiny teček ($r = .42$) a nejméně s kresbou postavy ($r = .22$) (tabulka 1).

Tab. 1: Interkorelace OTŠZ forma A a RT

	Kresba postavy OTŠZ	Napodobení psacího písma OTŠZ	Obkreslení skupiny teček OTŠZ	Celkem OTŠZ	Počet chyb RT
Kresba postavy OTŠZ	1.00	.46**	.38**	.70**	.22**
Napodobení psacího písma OTŠZ	.46**	1.00	.59**	.88**	.41**
Obkreslení skupiny teček OTŠZ	.38**	.59**	1.00	.81**	.42**
Celkem OTŠZ	.70**	.88**	.81**	1.00	.45**
Počet chyb RT	.22**	.41**	.42**	.45**	1.00

Pozn.: ** = .01

Podobné výsledky můžeme pozorovat i u formy B, kdy celkový skóre OTŠZ koreluje s jednotlivými úkoly na úrovni $r = .73$ až $r = .86$. Dílčí rozdíl je ve vztahu RT (počet chyb) a jednotlivých úkolů OTŠZ, kdy nejtěsně-

ší, středně významný vztah je s napodobením psacího písma. Forma B OTŠZ méně koreluje s RT, než je tomu u formy A.

Tab. 2: Interkorelace OTŠZ forma B a RT

	Kresba postavy OTŠZ	Napodobení psacího písma OTŠZ	Obkreslení skupiny teček OTŠZ	Celkem OTŠZ	Počet chyb RT
Kresba postavy OTŠZ	1.00	.48**	.34**	.73**	.24**
Napodobení psacího písma OTŠZ	.48**	1.00	.51**	.86**	.36**
Obkreslení skupiny teček OTŠZ	.34**	.51**	1.00	.76**	.32**
Celkem OTŠZ	.73**	.86**	.76**	1.00	.40**
Počet chyb RT	.24**	.36**	.32**	.40**	1.00

Pozn.: ** = .01

Následující tabulka s číslem 3 deklaruje, že výsledky u skupiny dětí, kterým je na základě psychologického vyšetření (součástí je dotazník OTŽS) doporučen odklad, jsou vyšší než výsledky u skupiny dětí, u kterých kladný postoj k odkladu není. Děti s doporučením o odklad povinné školní docházky (roky 2003, 2008 a 2013) dosáhly ve formě A OTŠZ celkové hodnoty 9,28 a ve formě B OTŠZ 8,75. Druhá skupina dětí, které nebyl doporučen odklad, získala ve formě A OTŠZ 7,23 a B OTŠZ 7,01. Výsledky obou skupin a v obou formách lze považovat za průměrné, přičemž k nad-

průměrným hodnotám se blíží děti bez doporučení vyplňující formu B. Podprůměrných hodnot (12 až 15) dosáhlo 248 dětí, kterým byl doporučen odklad. Ve skupině bez doporučení získalo v součtu 12 a více bodů jen 8 dětí. Nadprůměrných výsledků (3 až 6) dosáhlo 185 respondentů s doporučením a 122 bez doporučení odkladu povinné školní docházky. Výsledky v tabulce 3 poukazují na to, že děti s odkladem a děti bez odkladu se statisticky významně ($p < 0,01$) liší ve všech úkolech i v celkovém skóre OTŠZ, a to jak ve formě A, tak i formě B.

Tab. 3: Porovnání skupin dle doporučení či nedoporučení odkladu školní docházky v OTŠZ (rok 2003, 2008 a 2013)

	Verze testu	Odklad doporučen M	Odklad nedoporučen M	T	sv	p	Odklad doporučen N	Odklad nedoporučen N	Odklad doporučen SD	Odklad nedoporučen SD
Kresba postavy OTŠZ	A	3.33	2.79	8.61	1223,00	$p < 0.01$	992	233	0.87	0.83
Napodobení psacího písma OTŠZ		3.44	2.55	10.91	1181,00	$p < 0.01$	951	232	1.13	1.04
Obkreslení skupin teček OTŠZ		2.55	1.89	8.88	1217,00	$p < 0.01$	985	234	1.04	0.89
Celkem OTŠZ		9.28	7.24	11.60	1173,00	$p < 0.01$	944	231	2.46	2.15
Kresba postavy OTŠZ	B	3.23	2.72	4.84	556,00	$p < 0.01$	480	78	0.86	0.82
Napodobení psacího písma OTŠZ		3.05	2.33	5.73	557,00	$p < 0.01$	480	79	1.07	0.83
Obkreslení skupin teček OTŠZ		2.47	1.96	4.70	562,00	$p < 0.01$	485	79	0.91	0.72
Celkem OTŠZ		8.75	7.01	6.35	552,00	$p < 0.01$	476	78	2.32	1.64

Porovnávali jsme také skupiny dle správného či špatného držení tužky, kdy tento faktor nemá vliv na výsledky v dotazníku OTŠZ, a to u žádné ze dvou forem dotazníku či úkolů. U formy A dosahovaly děti se správným

držením tužky horších výsledků než děti se špatným úchopem, u formy B to bylo naopak. V napodobování psacího písma dokonce děti se správným úchopem dosahují o něco málo vyšší hodnoty než děti z druhé

skupiny ($p = 0,13$). Nebyl ale nalezen žádný statisticky významný rozdíl mezi skupinou dětí se správným a špatným držením tužky ve sledovaných úkolech a formách.

Počet dětí, které mají nesprávný úchop tužky, během sledovaných let klesal. V roce 2003 to bylo 66,33 %, o deset let později, v roce 2013, to bylo 60,03 % dětí a v roce 2014 se jednalo o 49,49 % dětí.

Tab. 4: Porovnání skupin dětí dle držení tužky v OTŠZ

	Verze testu	Správné držení tužky M	Špatné držení tužky M	t	sv	p	Správné držení tužky N	Špatné držení tužky N	Správné držení tužky SD	Špatné držení tužky SD
Kresba postavy OTŠZ	A	3.22	3.29	-1.32	1077.00	0.19	476	603.00	0.84	0.92
Napodobení psacího písma OTŠZ		3.40	3.29	1.50	1038.00	0.13	461	579.00	1.11	1.20
Obkreslení skupin teček OTŠZ		2.47	2.46	0.30	1072.00	0.76	474	600	1.02	1.08
Celkem OTŠZ		9.07	8.98	0.52	1032.00	0.60	458	576	2.38	2.63
Kresba postavy OTŠZ	B	3.08	3.18	-1.05	440.00	0.29	115	327	0.89	0.90
Napodobení psacího písma OTŠZ		2.82	2.99	-1.39	441.00	0.16	114	329	1.07	1.08
Obkreslení skupin teček OTŠZ		2.33	2.44	-1.15	444.00	0.25	115	331	0.88	0.93
Celkem OTŠZ		8.24	8.62	-1.47	437.00	0.14	114	325	2.28	2.39

Děti, které jsme vyšetřovali v mateřských školách, dosahují jak v celkovém skóru OTŠZ, tak i v jednotlivých

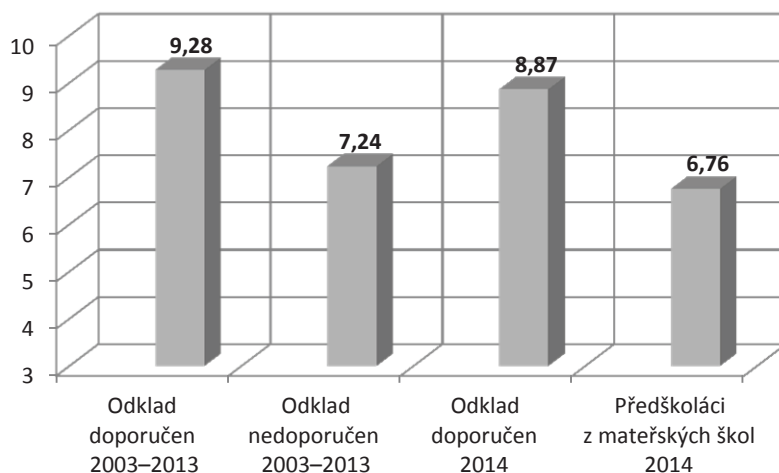
úkolech statisticky významně lepších výsledků než předškoláci, kterým byl doporučen odklad (rok šetření 2014).

Tab. 5: Porovnání skupiny předškoláků z mateřských škol a skupiny předškoláků s doporučením odkladu v OTŠZ (rok 2014)

	Předškoláci z mateřských škol M	Předškoláci s doporučením odkladu M	T	sv	p	Předškoláci z mateřských škol N	Předškoláci s doporučením odkladu N	Předškoláci z mateřských škol SD	Předškoláci s doporučením odkladu SD
Kresba postavy OTŠZ	2.79	3.25	-4.44	296.00	$p < 0.01$	136	162	0.86	0.91
Napodobení psacího písma OTŠZ	2.24	3.45	-9.90	294.00	$p < 0.01$	137	159	0.89	1.17
Obkreslení skupin teček OTŠZ	1.74	2.27	-4.72	294.00	$p < 0.01$	137	159	0.79	1.10
Celkem OTŠZ	6.76	8.87	-7.85	295.00	$p < 0.01$	136	161	1.95	2.57

Graf 1 prezentuje porovnání 4 skupin předškoláků. První skupinou a také skupinou, která dosáhla nejhoršího výsledku, je skupina dětí s žádostí o odklad v letech 2003, 2008 a 2013, který jim byl doporučen pracovníkem pedagogicko-psychologické poradny. Na pomyslném druhém místě skončily děti s doporučením

odkladu vyšetřované v roce 2014. Nejlepších výsledků dosahuje skupina dětí, které byly náhodně vyšetřeny v mateřské škole v roce 2014 (tedy běžná populace několika tříd mateřských škol), tyto děti dosahují 6,76, tedy, dle příručky k metodě, nadprůměrného výsledku.

Graf 1: Porovnání jednotlivých skupin v dosažených celkových skórech v metodě OTŠZ A + B

Průměrný počet chyb v RT u dětí z mateřských škol byl 11,99 a u dětí s odkladem 18,01, což je statisticky významný rozdíl na úrovni 0,01 (rok sběru dat 2014). Podíváme-li se na vyhodnocení, tak obě skupiny spadají do škály „průměrně připravené (6–25 chyb)“, přičemž děti s navrhnutým odkladem školní docházky se přibližují hraničnímu pásmu (26–30 chyb), kde je doporuče-

né podrobnější vyšetření. Děti, kterým není doporučen odklad, dosahují o necelých 6 chyb méně v Reverzním testu než děti s doporučením. Tento výsledek je statisticky významný na hladině 0,01 (tab. 4). Také skupina, která vykazuje chybné držení tužky, získává o 2 chyby více v Reverzním testu. Nepotvrdil se rozdíl mezi políčky, přičemž dívky dělají v testu více chyb.

Tab. 6: Porovnání skupin dětí dle pohlaví, doporučení odkladu a držení tužky v Reverzním testu roky 2003, 2008 a 2013 (počet chyb)

	Průměr	Průměr	t	sv	p	N	N	SD	SD
	Chlapci	Dívky				Chlapci	Dívky	Chlapci	Dívky
Počet chyb RT	14.73	15.51	-1.39	1084.00	0.17	693	393	8.82	9.06
	Doporučen odklad	Nedoporučen odklad				Doporučen odklad	Nedoporučen odklad	Doporučen odklad	Nedoporučen odklad
Počet chyb RT	16.29	10.36	9.26	1072.00	p < 0.01	846	228	8.74	8.01
	Správné držení tužky	Špatné držení tužky				Správné držení tužky	Špatné držení tužky	Správné držení tužky	Špatné držení tužky
Počet chyb RT	14.05	16.08	-3.07	845.00	p < 0.01	264	583	8.67	9.04

Tuto část pojednávající o výsledcích uzavřeme informacemi, které byly získány z kvalitativní analýzy zpráv z vyšetření školní zralosti. Psychologové z pedagogicko-psychologických poraden v jednotlivých zprávách vypisovali oblasti nezralosti. U dětí, kterým je doporučen odklad, je diagnostikováno několik oblastí, ve kterých děti nejsou dostatečně zralé pro vstup do školy. Jedná se hlavně o kombinaci nezralosti v oblasti jemné motoriky a emoční, sociální či pracovní nezralosti. U některých dětí je nedostatečně vyvinutá řeč či zraková percepce. Na jedno dítě s doporučením odkladu školní docházky je průměrně 2,5 oblastí, kde dítě nedosahuje požadované míry. Jemná motorika a grafomotorika (28,3 %), emoční, sociální či pracovní nezralost (23,9 %), řeč, logopedické vady (18,4 %) a percepce (17,4 %) jsou nejčastějšími oblastmi, kde děti nedosahují požadované úrovně. Objevují se i další důvody vedoucí k doporu-

čení, aby dítě nastoupilo do školy o rok později, jako jsou například zdravotní překážky a somatické potíže.

5 Závěr a diskuze

Jirásek (1992) v testové příručce k Orientačnímu testu školní zralosti uvádí, že interkorelace mezi jednotlivými úkoly se pohybovaly v rozmezí $r = .40$ až $r = .53$. Podobné hodnoty byly zjištěny i v našem výzkumu. Vztahy mezi úkoly u formy A byly v rozmezí $r = .38$ až $r = .59$. U formy B byly nalezeny velmi podobné vztahy mezi jednotlivými úkoly ($r = .34$ až $r = .51$), přičemž nejslabší, ale statisticky významný vztah v obou formách byl mezi obkreslováním skupiny teček a kresbou postavy. Důvodem může být odlišná náročnost těchto dvou úkolů a hlavně jejich jiné zaměření. Jednotlivé úkoly v obou formách mají silný vztah s celkovým skó-

rem OTŠZ, což poukazuje na jejich důležitost v rámci daného nástroje a jejich význam při diagnostice školní zralosti. Počet chyb v Reverzním testu má středně silný vztah s celkovým skórem v OTŠZ formy A ($r = .45$), u formy B je korelace nižší ($r = .40$), ale také středně silná a statisticky významná. Při pohledu na vztahy Reverzního testu k jednotlivým úkolům OTŠZ formy A, je patrné, že dva ze tří úkolů této formy mají těsnější vztah, než je tomu u formy B. Ve formě B je na tom lépe než u formy A jen vztah kresby postavy a počtu chyb, ale rozdíl je minimální. Vše je dáno tím, že úkoly v Reverzním testu mají charakter písmen a nejedná se o nic více než o obkreslení tvarů složených z několika čar. Tedy dva úkoly z OTŠZ jsou podobné tomu, co je od dětí vyžadováno v Reverzním testu. Nejdůležitějším zjištěním je fakt, že děti, kterým je v pedagogicko-psychologických poradnách doporučeno odklad povinné školní docházky, dosahují statisticky významně horších výsledků v obou metodách, které byly ve výzkumu použity. Běžná populace dosahuje v OTŠZ průměrně 6,76 bodu. Děti, u kterých se žádalo o odklad, ale nebyl jim doporučen, dosahují 7,24 bodu a děti s doporučením odložit povinnou školní docházku získávají průměrně 9,28 bodu. Podobný trend lze vidět i u druhé metody, která je v procesu diagnostiky školní zralosti využívána, a tou je Edfeldtův Reverzní test. Děti, kterým byl doporučen odklad, mají v Reverzním testu průměrně 16,29 chyb a děti, kterým nebyl doporučen odklad, jen 10,36 chyb. Opět i tato metoda dokáže identifikovat děti, které nejsou dostatečně vyspělé a zralé pro nástup do škol. Na základě výsledků tedy můžeme konstatovat, že obě metody mohou pomoci v rozhodnutí, zda má být dítěti doporučen či nedoporučen odklad školní docházky. Špatný úchop tužky je významný v Reverzním testu, kdy děti, které nemají zvládnutý úchop, dosahují vyššího počtu chyb než děti se správným držením psacího nástroje. Námi zjištěné výsledky potvrzují výsledky Šálkové (2013) či ČŠI (2013), které hovoří o častějším odkladu povinné školní docházky u chlapců než u dívek. Bylo také zjištěno, že dívky častěji dostávají zamítavé rozhodnutí od odborníků z pedagogicko-psychologických poraden na žádost o odklad povinné školní docházky.

Poděkování

V rámci této studie není předpokládán konflikt zájmů.

Literatura

- Česká školní inspekce (2013). *Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2012/2013*. Získáno z <http://www.csicr.cz/getattachment/dbb46d47-e52b-49ba-915f-b47cddb82cae4>
- Edelsberger, L., & Kábele, F. (1988). *Speciální pedagogika pro učitele prvního stupně základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Edfeldt, A. W. (1992). *Reverzní test – příručka*. Bratislava: Psychodiagnostika.
- Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR. (2012). *Analýza výsledků šetření v PPP*. Získáno z http://www.ippp.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=311&Itemid=323
- Jirásek, J. (1992). *Orientační test školní zralosti – příručka*. Bratislava: Psychodiagnostika.
- Karpíšková, J. (2010). *Školní zralost*. (Nepublikovaná bakalářská práce). Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.
- Kollárik, K. (1974). Príspevok k otázke spoľahlivosti testov pripravenosti na školu. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, 3, 247–252.
- Kollárik, K. (1978). Školské výsledky žiakov v závislosti od úrovne pripravenosti na školu. In: L. Ďurič a kol., *Psychológia a škola VI*. Bratislava: SPN.
- Komplexní vzdělávací centrum Montessori. (2011). *Diagnostika školní zralosti u dětí předškolního věku v běžné mateřské škole v porovnání s mateřskou školou Montessori*. Získáno z <http://www.slunicko-montessori.cz/diagnostika-skolni-zralosti>
- Langmeier, J., & Krejčířová, D. (1998). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada.
- Pedagogicko-psychologická poradna Frýdek-Místek. (2011). *Školní zralost*. Získáno z http://www.pppfm.cz/skolni_zralost.html
- Schürerová, L. (1997). Zkušenosti s Edfeldtovým Reversním testem a adaptovaným Reversním testem. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, 3, 235–245.
- Součková, Z. (2011). *Přípravenost dětí předškolního věku na vstup do základní školy*. (Nepublikovaná diplomová práce). Univerzita Palackého v Olomouci.
- Šálková, J. (2013). *Příčiny odkladu školní docházky*. (Nepublikovaná diplomová práce). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.
- Šmelová, E., Petrová, A., & Plevová, I. (2011). Reflexe dílčích výsledků z výzkumné studie zaměřené na připravenost k zahájení povinné školní docházky. In: T. Janík, P. Knecht, & S. Šebestová (Eds.), *Smišený design v pedagogickém výzkumu: Sborník příspěvků z 19. výroční konference České asociace pedagogického výzkumu* (333–337). Brno: Masarykova univerzita.
- Vágnerová, M. (1997). *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum.
- Vildová, L. (2011). *Školní zralost a diagnostika*. (Nepublikovaná bakalářská práce). Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.
- Zajícová, V. (2008). *Školní zralost dítěte při nástupu do ZŠ*. (Nepublikovaná diplomová práce). Masarykova univerzita v Brně.

Informace o autorech

Martin DOLEJŠ

Masarykova třída 33, Olomouc 771 90;
Katedra psychologie FF UP, Křížkovského 10,
771 90 Olomouc; 777 233 098; martin.dolejs@upol.cz
Autor textu a spoluautor při přípravě, realizaci sběru dat a při
analýzách dat.

Marek KOLAŘÍK

Dr. E. Beneše 310, 765 02 Otrokovice;
Katedra psychologie FF UP, Křížkovského 10,
771 90 Olomouc; 585 633 593; marek.kolarik@upol.cz
Autor textu a spoluautor při přípravě, realizaci sběru dat a při
analýzách dat.

František ŠTEFEK

Ovesná 21, Olomouc 779 00;
Pedagogicko-psychologická poradna
a speciálněpedagogické centrum Olomouckého kraje,
U Sportovní haly 1a, 772 00 Olomouc,
585 221 045 kl. 38, stefek@ppp-olomouc.cz
Spoluautor při přípravě a při realizaci sběru dat.

Miroslav PIŇOS

K. H. Máchy 1203/2, Bruntál 792 01;
Pedagogicko-psychologická poradna, Bruntál, p. o.,
Krnovská 9, Bruntál 792 01;
605 829 897, info@pppbruntal.cz
Spoluautor při přípravě a při realizaci sběru dat.

Kateřina MOTLOVÁ

Nám. Družby 138, Hlubočky 783 65;
Pedagogicko-psychologická poradna
a speciálněpedagogické centrum Olomouckého kraje,
U Sportovní haly 1a, 772 00 Olomouc,
585 221 045 kl. 38, motlova@ppp-olomouc.cz
Spoluautor při přípravě a při realizaci sběru dat.

Lucie KOZÁKOVÁ

Přádelnická 514, 541 01 Trutnov,
Katedra psychologie FF UP, Křížkovského 10, 771 90 Olomouc,
736 279 324, lucie.kozakova01@upol.cz
Spoluautor při přípravě a při realizaci sběru dat.